

Көненің көзін сақтаған - қасиетті мұражай

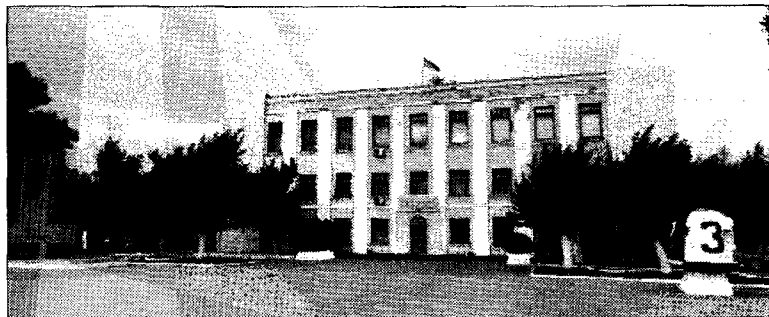
Арқалық қаласындағы дала өлкесі тарихы облыстық мұражайына 50 жыл

Мұражай заттық және рухани құндылықтарды танытуда, ғылыми тұрғыда зерттеп оның нәтижелерін насихаттауда, осы негізде тәлім-тәрбие беруде маңызды рөл атқарады. Ғылым-білімнің, мәдениеттің қалыптасуына ықпал ететін мекеме ретінде өскелең ұрпақтың бойында тарихи сананың қалыптасуына қабілет тудырады.

Қазақ тарихы үшін мәдени мұраны сақтау-стратегиялық маңызы бар мемлекеттік мәселе. Ұлттық дәстүр, әдеби және мәдени құндылықтар, тарихи жәдігерлер ұрпақтан-ұрпаққа ауысып отыратын асыл қазына.

Сол асыл қазыналарымызды бір кездері жоғалтып ала жаздағанымыз ақиқат. Оның әртүрлі себептері де жетерлік. Дегенмен, толық құрдымға кетті деуіміз негізсіз болар. Қандай дүниенің болсын жоқтаушысы, іздеушісі болатыны сөзсіз. Сонау жетпісінші жылдарға көз жүгіртсек, ел ішінде есімі ерекше аталатын тұлғалар жетерлік. Солардың бірегейі көрнекті ғалым, этнограф, ұлт руханиятының көшбасшысы Өзбекәлі Жәнібеков.

Өзбекәлі Жәнібеков қазақ даласындағы музейлердің

циялық залға орналастырып, келушілердің назарына ұсынған.

Айталық, алғашқы қауымдық құрылыстан жаңа заманымызға дейінгі тарихи-мәдени жәдігерлердің түр-түрі бар. Оның ішінде өлкемізден шыққан тарихи тұлғалардың қолданған дүниелері, ұлт-азаттық көтерілісте пайдаланған қару-жарақтар мен батырлардың жеке қолданған заттары, алашордашылардың еңбектері мен өздеріне тиесілі тұрмыстық бұйымдар, археологиялық қазба жұмыстары кезінде өлкемізден табылған түрлі қолданбалар, ұлы даламыздың табиғатын тұрақ қылған аң-құстардың, жан-жануарлардың бейнелері, сонымен қатар ұлы Торғай даласы мен Арқалық қаласының қойнауындағы қазба байлықтар мен жеткен жетістіктері. Салт - дәстүріміз бен тұрмыс тіршілігімізді баяндайтын өлкеміздің өнер туындылары да таба аласыз. Қысқаша айтқанда ел-жерлің тамыры терең тарихи

лігімен көзге түскені үшін сыйға тартқан. Сыйға алушы батыр берген қанжардың құрметіне ұлының есімін «Қанжар» қойған деседі. Кейкі батырдың отбасына тиесілі кебезіні де қазақы үйдің төрінен көруге болады. Батыр жорық кезінде жортуылдап жүргенде Нұралы есімді ақсақалдың үйіне қонақ боп түскен. Барар

баева, Ермек Серкебаев сынды өнер иелері мен ұлт жанашырлары бірнеше рет келіп, сыйлы қонақтарымызға айналды. Өлке тарихымен танысқан қонақтар таңдай қағып, тілектерін білдірген. Ол мұражайымыз үшін зор мақтаныш, үлкен мәртебе.

Мұражай ғылыми зерттеу, ғылыми ағарту мекемесі болғандықтан, табиғи-тарихи ескерткіштердің, өлкедегі материалдық және рухани мәдениеттің негізгі сақтау орны болып та-

жетістіктері жетерлік. Бірі республикалық, облыстық мұражайлар байқауында үздік маңызы бар мұражай қызметкері атағын иеленсе, бірнешеуінің қаламыздың «Алтын жастар» кітабына есімі енген. Түрлі республикалық іс-шараларға көрмелер апарып, зор құрметіне бөленіп келеді. Облыс әкімі мен қала әкімінің «Құрмет» грамоталарының иегерлері қызмет жасайды. Өлкеміздің тарихы мен мәдениетіне байланысты бірнеше кітаптар шығарып, мәдениет министрінің де алғыс хатын алған мамандар да бар. Сонымен қатар облыстық мұражайлар арасында «Үздік мұражай» атағын иеленді. Осылардың бәрі жетістікке жетіп, марапат алу үшін емес, асыл құндылықтарымызды дәріптеу үшін тынбай еңбек етіп келеді. Бұл күні еңбегінің жемісін көріп, жұмыстарын жетілдіруде.

Бастауын Өзаған қалаған мұражай ғимараты 2020 жылы күрделі жөндеуден өткізіліп жаңа құрылымда жұмыс жасауға тапсырылды. Жаңа жабдықтармен, технологиялармен қамтамасыз етілді. Жас мамандар жұмысқа тартылып, даму қарқыны күшейіп келеді. Тек жәдігерлерді экспозициялап, залдарға орналастыру жұмыстары негізін толық таппай тұр. Ол үшін бюджеттен қаржы бөлініп жаңа стандартта орналастыру керек. Алдағы уақытта ол жұмыстардың да реті бір жолға қойылады

ашылуына бастамашы болған тарихи тұлға. Қазақстанның түкпір-түкпіріндегі қалаларына саяхаттап, жәдігерлерді жинақтаған, еңбегі ересен. Қазақстанның қай даласын болсын туған жеріндей көріп, бағына балаған. Жетпісінші жылдардың басында Торғай даласында, Арқалық даласында этнографиялық мұражайдың ашылуына мұрындық болды. Тіпті сол мұражайдың алғашқы жәдігерлерін өз қолымен әкеп тапсырып, өлкеміздегі мұражай жұмысының өркендеуіне себепші бола білді.

Бүгінде сол Өзбекәлі Жәнібеков ағамыз негізін қалаған мұражайдың ашылғанына 50 жыл толып отыр. Алғашында мұражай А. Иманов пен Ә. Жангелдинге арналған Торғай облыстық тарихи-өлкетану мұражайы ретінде ашылған. 1998 жылдардан бастап «Дала өлкесі мұражайы» ретінде атала бастады. Осы жылдар шеңберінде мұражай қорында 50 мыңға жуық экспонаттар жинақталды. Қазіргі таңда 75 мыңға жуық жәдігерлерді, 11 экспози-

он жәдігерлері Торғай, Торғай мен тағылымға толы тіршілігін көруге болады.

Мұражайдағы ең құнды жәдігерлердің бірі «Сәукеле». Сәукелені Ө. Жәнібеков өзі арнайы тапсырыспен Қырым Алтынбеков есімді шеберге жасатқан. Мақсаты қазақ қызының бағасын көтеру және ұрпақты ұлттық тәрбиемен сусындата отырып, безендірілген өрнектер арқылы Торғай өңірінің тұрмысын көрсету. Өзағаң тапсырған алғашқы жәдігерлердің бірі «Ағаш астаудың» да өзіндік тарихы бар. Астау ағашының асыл екенін білген тұлғаның кемеңгерлігін мойындамасқа болмас. Сонымен қатар қорымызда Кенесеры Қасымұлы бастаған көтеріліс батыры Сары Қошқардың да кіреуекесі, яғни, сауыты сақталған. Батырдың сауыты даламызға әлі күнге дейін батылдық қасиетін дарытып тұрғандай сезіледі. Тағы бір асыл жәдігерлердің бірі Амангелді батырдың қанжары. Қанжар мұражай ашылған жылдары тапсырылған. Батыр Ғапбас Саламатұлы есімді сардарына ер-

жері алыс болғасын алып жүрген заттарымен бірге кебезіні сол ақсақалдың үйіне қалдырған деседі. Ақсақал кебезені батырдың көзіндей сақтап, кейін мұражайымызға әкеп тапсырған.

Қарап тұрсаңыз, мұражайдағы әр жәдігердің сыры сан алуан. Ата-бабамыз қалдырған осынау аманатты арқалап, дәріптеп келе жатқан мұражайдың зор еңбегін бағаламасқа болмас. Келушілердің де көңілінен шығып, рухани байлық сыйлай білген мұражайымызға кім келіп, кім кетпеді десеңізші. Солардың бәрі естелік боп қалса да, музей тарихында алтын әріптермен сақтаулы.

Ұлтымыздың абыз қайраткеріне айналған Дінмұхаммед Қонаев атамыз бас болып, ұлы отан соғысының қаһарманы Рақымжан Қошқарбаев, ғарышкер Тоқтар Әубәкіров, Талғат Мұсабаев, Әбсаттар Қажы Дербәсілі, Мәриям Хәкімжанова, Абдолла Қарсақбаев, Тұрсынбек Кәкішов, Иманғали Тасмағанбетов, Бибігүл Төлегенова, Роза Рым-

кеңес мәжілістерінің хаттамалары, экспедициялар мен ғылыми іс-сапарлар жөніндегі есептер, тақырыптық экспозициялық жоспарлар, жобалар мен эскиздер, экскурсиялар мен лекциялардың әзірлемелері, сын-пікір кітабы кіретін мұражайдың ғылыми мұрағатын қалыптастырады. Өлке тарихы мен мәдениетін баспасөз, радио және теледидар арқылы насихаттайды.

Сонымен қатар мұражай қаламыздағы барлық мәдени мекемелерімен, білім ошақтарымен, жоғары оқу орындарымен бірлесе жұмыс атқарады. Бі. Алтынсарин атындағы Арқалық педагогикалық институтының студенттерін іс-тәжірбиелік практикадан өткізіп, ғылыми қызметке даярлайды. Осындай сан түрлі салаға бөлінген қызмет түрлерін қызметкерлер бір жеңнен қол, бір жағадан бас шығарып, бірлесе жұмыс жасап жүргені мақтан тұтарлық. Қаламыздың дамуымен қатар, көркеюіне өзіндік үлестерін қосып келеді.

Қызметкерлердің де жеткен

деп сенім білдіреміз. Дегенмен, жәдігерлерді уақытша көрме қою арқылы келушілердің назарына ұсынып отыр. Елу жылдық мерекені атап өту үшін де, түрлі жұмыстар мен жобалар жоспарлануда. Биылғы жылы айтулы мерейтой иелерінің құрметіне орай өткізілетін іс-шаралар да, атқаруға тиіс жұмыстар легі де ретін тауып жатыр.

«Арқалық даласындағы дала өлкесі тарихы облыстық мұражайы» ұжымын биылғы 50 жылдық мерейтойымен құттықтай отырып, алдағы атқарылатын жұмыстарына сәттілік тілеймін. Шығармашылықтарыңыз дамып, жұмыстарыңыз алға бассын. Айтулы жылда жақсы нәтижеге қол жеткізе беріңіздер. Ұжымдық бірліктеріңізге сызат түспей, өлкемізде өнегелі істің жаршысы атанғайсыздар. Еңбектеріңіздің жемісін көріп, жұлдыздарыңыз жана берсін!

Ернұр ӘУЕЗХАН,

Дала өлкесі тарихы облыстық мұражайының ғылыми қызметкері.